Rashi on Haggai
רש"י על חגי
merged
https://www.sefaria.org/Rashi_on_Haggai
This file contains merged sections from the following text versions:
-Sefaria vocalized edition
-sefaria.org

רש"י על חגי

Chapter 1

Verse 1

בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ. הוּא דָּרְיָוֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס שֶׁהָיָה אַחַר אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, וּמָצִינוּ בְּמִדְרַשׁ וַיִּקְרָא רַבָּה שֶׁבְּנָהּ שֶׁל אֶסְתֵּר הָיָה. וּבִימֵי כֹּרֶשׁ הָרִאשׁוֹן עָלוּ זְרֻבָּבֶל וְיהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן מִבָּבֶל לִירוּשָׁלַיִם בִּרְשׁוּת כֹּרֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (עזרא א:ג) "מִי בָכֶם מֵעַמּוֹ וְגוֹ'". וְעָמְדוּ צָרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין וְשָׁלְחוּ אִגְרוֹתֵיהֶם לְכֹרֶשׁ לְצַוּוֹת לְבַטֵּל מְלֶאכֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהִתְחִילוּ (וְצַוָּה וּבִטְּלוּם). מִיּוֹם הַהוּא בָּטְלוּ, כְּמִפְּרָשׁ (בְּעֶזְרָא ד:כד) "בֵּאדַיִן בְּטֵלַת עֲבִידַת בֵּית אֱלָהָנָא וְגוֹ'". וּבָטְלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁמָּלַךְ כֹּרֶשׁ, וְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שֶׁל אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, וְשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל דָּרְיָוֶשׁ בְּנוֹ. וּבִשְׁנַת שְׁתַּיִם נֶאֶמְרָה נְבוּאָה זוֹ לְחַגַּי, לְזָרְזָם לַחֲזֹר וְלִבְנוֹת בַּמֶּלֶאכָה, וְלֹא יֵרָאוּ כִּי לֹא יְבַטְּלוּם הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַצְלִיחֵם.

Verse 2

הָעָם הַזֶּה אָמְרוּ. לְפִי שֶׁבִּטְּלוּ אוֹיְבֵיהֶם עַל יְדֵיהֶם בָּרִאשׁוֹנָה, סְבוּרִים הֵם שֶׁלֹּא אֲקַיֵּם אֶת דְּבָרַי שֶׁאָמַרְתִּי "לְפִי מִלֹּאת לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שִׁבְעִים שָׁנָה", וְלֹא יָבֹא עוֹד עֵת בֵּיתִי לְהִבָּנוֹת. אֱמֹר לָהֶם שֶׁבָּא עַתָּה הָעֵת, אֲבָל עֵת הָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה אֶלָּא לִפְקִידָה, לְמִלֹּאת לִתְחִלַּת מַלְכוּת בָּבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה, וְכֵן הָיְתָה לְסוֹף שִׁבְעִים שָׁנָה, נִפְקְדוּ לַעֲלוֹת עַל פִּי כֹּרֶשׁ. אֲבָל בִּנְיַן הַבַּיִת נִתְלָה בְּחֶרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁבִּימֵי צִדְקִיָּהוּ, שֶׁהָיָה מְאֻחָר שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוּת בָּבֶל, כִּדְאָמַר מַר (מגילה יא:א, ערכין יב:ב) גָּלוּ בִּשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, גָּלוּ בִּתְשַׁע עֶשְׂרֵה. וְעַתָּה מָלְאוּ חֶשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה.

Verse 3

Verse 4

הַעֵת לָכֶם. לְשׁוֹן 'תִּימָהּ', לְכָךְ נָקוּד הַהֵ"א בְּפַתָּח.
סְפוּנִים. מְכֻסִּים בְּנִסְרֵי אֲרָזִים, כְּמוֹ (מלכים א ו:ט) "וַיִּסְפֹּן אֶת הַבַּיִת", "וְסָפֵן אֶת הַבַּיִת בָּאָרֶז". וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: "הַכְדֵין כָּשֵׁר לְכוֹן דְּאַתּוּן יָתְבִין בְּבָתַּיָּא דִּי מְטַלְּיִן בְּנִסְרֵי דְאַרְזָיָא, וּבֵית מַקְדְּשָׁא חָדִין חָרוּב".

Verse 5

עַל דַּרְכֵיכֶם. עַל עִסְקֵיכֶם, שֶׁאַתֶּם רוֹאִין שֶׁאֵין בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם בְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר: "זְרַעְתֶּם הַרְבֵּה וְהָבֵא מְעָט". כָּל זֶה בִּשְׁבִיל חֻרְבַּן בֵּיתִי הוּא.

Verse 6

וְהָבֵא מְעָט. בַּעֲוֹן בִּכּוּרִים שֶׁבָּטְלוּ.
אָכוֹל וְאֵין לְשָׂבְעָה. בַּעֲוֹן בְּטוּל מְנָחוֹת.
שְׁתוֹ וְאֵין לְשָׁכְרָה. שֶׁנִּטַּל טַעַם הַיַּיִן לְפִי שֶׁבָּטְלוּ הַנְּסָכִים.
לָבוֹשׁ וְאֵין לְחֹם לוֹ. בַּעֲוֹן בִּגְדֵי כְהוּנָה שֶׁבָּטְלוּ.

וְהַמִּשְׁתַּכֵּר מִשְׁתַּכֵּר אֶל צְרוֹר נָקוּב. כָּל רֶוַח שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים הוֹלֵךְ וְכָלֶה, כְּנוֹתֵן מְעוֹתָיו בְּקֶשֶׁר בֶּגֶד נָקוּב.

Verse 7

Verse 8

וְאֶכְבְּדָה. חָסֵר ה״א, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְלֹא הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי: אָרוֹן, אוּרִים וְתֻמִּים, וְאֵשׁ, וּשְׁכִינָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא.

Verse 9

פָּנֹה אֶל הָרִבֵּה. עַד הֵנָּה הֱיִיתֶם סְבוּרִים לְהָבִיא מִן הַשָּׂדֶה הָרִבֵּה, וַהֲבֵאתֶם מְעָט.
וְנָפַחְתִּי בוֹ. אָבִיא עָלָיו מַכַּת רְקָבוֹן וְתוֹלַעַת.
וְנָפַחְתִּי. לְשׁוֹן ״נֹפֵחַ בָּאֵשׁ פֶּחָם״ (ישעיהו נד:טז).

Verse 10

עֲלֵיכֶם כָּלְאוּ שָׁמַיִם. ״עַל חוֹבֵיכוֹן״.
כָּלְאוּ. מָנְעוּ.

Verse 11

Verse 12

Verse 13

בְּמַלְאֲכוּת ה׳. בִּשְׁלִיחוּת הַמָּקוֹם.

Verse 14

וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ מְלָאכָה. הִתְחִילוּ מְסַתְּתִין בָּאֲבָנִים וּמְנַסְּרִין עֵצִים, בַּשִּׁשִּׁי בָּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ, וּבַשְּׁבִיעִי בָּעֶשְׂרִים וְאֶחָד הָיָה דְּבַר ה׳ אֶל חַגַּי.

Chapter 2

Verse 1

Verse 2

Verse 3

מִי בָכֶם הַנִּשְׁאָר. שֶׁהָיָה מִן הַגּוֹלִים וְעוֹדֶנּוּ חַי.
אֲשֶׁר רָאָה וְגוֹ׳. אֶת הָרִאשׁוֹן אֵין זֶה מְשׁוּבָּח בְּעֵינָיו.
הֲלוֹא כָמֹהוּ כְּאַיִן. יוֹדֵעַ אֲנִי כִּי מִי שֶׁרָאָה הָרִאשׁוֹן, אֵין זֶה בְּעֵינָיו אֶלָּא כְּאַיִן כָּמֹהוּ כְּאַיִן. הוּא וָאַיִן שָׁוִים הֵן, כְּמוֹ (הושע ד:ט) ״וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן״. אַף כָּאן ״כָמֹהוּ כְּאַיִן״ – הוּא וָאַיִן שְׁנֵיהֶם שָׁוִים.

Verse 4

Verse 5

אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר כָּרַתִּי. תּוֹרָתִי אַתֶּם שׁוֹמְרִים, וְרוּחִי שׁוֹרָה עַל נְבִיאֵכֶם, אַל תִּירָאוּ.

Verse 6

עוֹד אַחַת מְעַט הִיא. מְשֻׁתְּכְלָה מַלְכוּת פָּרַס זוֹ הַמּוֹשֶׁלֶת עֲלֵיכֶם, עוֹד אַחַת תָּקוּם לִמְשֹׁל
עֲלֵיכֶם לְהָצֵר לָכֶם, מִן מַלְכוּת יָוָן, וּמְעַט יִהְיֶה זְמַן מֻמְשַׁלְתָּהּ.
וַאֲנִי מַרְעִישׁ. בְּנִסִּים הַנַּעֲשִׂים לְבָנַי חַשְׁמוֹנַאי.
אֶת הַשָּׁמַיִם וְגוֹ׳. וְיָבִינוּ שֶׁשְּׁכִינָתִי שׁוֹרָה בְּבֵית זֶה, וְיָבִיאוּ תְּשׁוּרַת זָהָב וָכֶסֶף, כַּאֲשֶׁר
כָּתוּב בְּסֵפֶר יוֹסֵף בֶּן גּוּרְיוֹן.

Verse 7

Verse 8

לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב. וּבְיָדִי לְהָבִיא לַאֲשֶׁר חָפַצְתִּי בּוֹ.

Verse 9

גָּדוֹל יִהְיֶה. רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: בְּבָנָיו, וְחַד אָמַר: בְּשָׁנִים, שֶׁשָּׁנֵי בַּיִת רִאשׁוֹן אַרְבַּע
מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים, וּבַיִת שֵׁנִי אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים.

Verse 10

Verse 11

שְׁאַל נָא אֶת הַכֹּהֲנִים תּוֹרָה. שָׂמָא שָׁכְחוּ בַּגָּלוּת הִלְכוֹת קֹדֶשׁ וְטֻמְאָה וְטָהֳרָה.

Verse 12

בְּשַׂר קֹדֶשׁ. בְּשַׂר טֻמְאַת נְבֵלָה אוֹ שֶׁרֶץ.
וְאֶל תַּנָּזִיד. תַּבְשִׁיל.
לֹא יִטְמָא. נֶחְלְקוּ בָּהּ רַב וּשְׁמוּאֵל. חַד אָמַר: אִשְׁתַּבֵּשׁ כָּהֵנִי, דְּבָעֵי מִנַּיְיהוּ רְבִיעִי
בְּקֹדֶשׁ, וְאָמְרוּ לוֹ טָהוֹר. וְחַד אָמַר: לָא אִשְׁתַּבֵּשׁ כָּהֵנִי, חֲמִישִׁי בְּקֹדֶשׁ בְּעֵי מִינַּיְיהוּ
וְנָגַע בִּכְנָפוֹ. לֹא נָגַע בַּשֶּׂרֶץ עַצְמוֹ, אֶלָּא בַּבֶּגֶד שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן
הַיּוֹקֵד. הַיּוֹסְתְּאַב.

Verse 13

אִם יִגַּע טְמֵא נֶפֶשׁ. מֵת עַצְמוֹ.
יִטְמָא. שֶׁהַמֵּת אֲבִי אָבוֹת הַטֻּמְאָה, וַחֲמִישִׁי לְטֻמְאַת שֶׁרֶץ, רְבִיעִי הוּא לְטֻמְאַת מֵת.

Verse 14

כֵּן הָעָם הַזֶּה. כְּמוֹ שְׁאַתֶּם טוֹעִים בָּזוֹ, כֵּן אַתֶּם טוֹעִים בְּכַמָּה הֲלָכוֹת
וַאֲשֶׁר יַקְרִיבוּ שָׁם. אִם לֹא יִתְּנוּ לִבָּם לִלְמֹד.

Verse 15

וָמָעְלָה. שָׁנִים שֶׁעָבְרוּ.

מִטָּרֶם שׁוּם אֶבֶן אֶל אֶבֶן. מִטָּרֶם חֲזַרְתֶּם לָשׁוּב וּלְהוֹסִיף עַל יְסוֹד שָׁפְדָתֶם בִּימֵי כֹרֶשׁ וּבָטֵל. עַתָּה שִׂימוּ לְבַבְכֶם לַעֲסֹק בַּבִּנְיָן וּבְלִמּוּד צָרְכֵי כְהֻנָּה.

Verse 16

מִהְיוֹתָם בָּא אֶל עֲרֵמַת עֶשְׂרִים. מִהְיוֹת לָכֶם מְאֵרָה מְשֻׁלַּחַת בְּמַעֲשֵׂיכֶם כַּאֲשֶׁר עַד הֵנָּה, שֶׁהָיוּ מַעֲמִידִים כְּרִי הָרָאוּי לָמוֹד מִתּוֹכוֹ עֶשְׂרִים סְאִין, וְלֹא הָיָה מוֹצֵא אֶלָּא עֲשָׂרָה.
בָּא אֶל הַיָּקֶב. הוּא בּוֹר שֶׁלְּפָנֵי הַגַּת, וְהַיַּיִן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ.
לַחְשֹׁף חֲמִשִּׁים פּוּרָה. לִשְׁאֹב מִמֶּנּוּ חֲמִשִּׁים מִדּוֹת שֶׁמּוֹדְדִין בָּהֶם יַיִן בַּגִּתּוֹת וּשְׁמָם פּוּרָה. לַחְשֹׁף. לְמַלְאוֹת, כְּמוֹ "לַחְשֹׁף מַיִם מְגֻבָּא" (ישעיהו ל:יד), וְכֵן "חָשְׁפִי שֹׁבֶל" (שם מז:ב).
וְהָיְתָה עֶשְׂרִים. לֹא שֶׁנִּשְׁתַּלְּמָה בַּיַּיִן מְאֵרָה יוֹתֵר מִן הַדָּגָן, אֶלָּא שֶׁאָדָם טוֹעֶה בְּאֹמֶד מִדַּת הַיָּקֶב, לְפִי שֶׁהוּא עָמֹק, אֲבָל הַכְּרִי עוֹמֵד לְפָנָיו. וּבְמִשְׁנַת אֲבוֹת דְּרַבִּי נָתָן שָׁנִינוּ טַעַם, לָמָּה לֹא אָמַר בַּיַּיִן מִדָּה מוּעֶטֶת כְּמוֹ שֶׁאָמַר בַּדָּגָן, כְּגוֹן "לַחְשֹׁף עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ פּוּרָה וְהָיָה עֲשָׂרָה". לְמֶדְךָ שֶׁהַיַּיִן מִדָּה יְתֵרָה לָעוֹלָם, וּכְשֶׁהַיַּיִן לוֹקֶה, סִימָן רַע לָעוֹלָם. וּלְפִי שֶׁהַיַּיִן צָרִיךְ לִהְיוֹת הַרְבֵּה, מָנָה בּוֹ מִנְיָן יוֹתֵר.

Verse 17

Verse 18

אֲשֶׁר יֵסַד הֵיכַל. שֶׁהִתְחִילוּ עַתָּה בַּשְּׁנָיָה לְהוֹסִיף עַל יְסוֹד הָרִאשׁוֹן שֶׁבָּנוּ בִּימֵי כֹרֶשׁ.

Verse 19

הַעוֹד הַזֶּרַע בַּמְּגוּרָה. עֲדַיִן לֹא זְרַעְתֶּם בְּשָׂנָה זוֹ, וְהָאִילָנוֹת עֲדַיִן לֹא חָנְטוּ פֵּירוֹתֵיהֶן.
וּמֵעַתָּה תִּזְרְעוּ בִּזְמַן בְּרָכָה, כִּי בְּבִנְיַן הַבַּיִת יָבֹא בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם.

Verse 20

Verse 21

Verse 22

וְהִשְׁמַדְתִּי חֹזֶק מַמְלְכוֹת הַגּוֹיִם. מַלְכוּת פָּרַס שֶׁהִיא מוֹשֶׁלֶת עַכְשָׁיו עַל כָּל הָעוֹלָם, יִפְּלוּ בְּיַד מַלְכוּת אַדֶּרֶת לְסוֹף שִׁלּוּשִׁים וְאַרְבַּע שָׁנָה לְבִנְיַן הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ שׁוֹנִין בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה.

Verse 23

וְשַׂמְתִּיךָ כַּחוֹתָם. כְּלַפֵּי שֶׁנִּגְזַר עַל יְכָנְיָה אָבִיו: "חַי אָנִי, אִם יִהְיֶה כָּנְיָהוּ בֶן יְהוֹיָקִים חוֹתָם עַל יַד יְמִינִי, מִשָּׁם אֶתְקָנְךָ" (ירמיהו כב:כד), וְאוֹמֵר שָׁם: "כִּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי" (ירמיהו כב:ל) – לָמַדְנוּ שֶׁהוֹעִילָה לוֹ תְּשׁוּבָתוֹ, וְנוֹלַד לוֹ זְרֻבָּבֶל, וְהוּשַׂם כַּחוֹתָם.